

נ.צ.: 17172.13252
גוש: 30027-36, 30051/53/54
הכרזת האתר: י-1091 עמ' 1462 18.5.64 IAA: 2877/0
רחוב: נעמי קיס, חיל ההנדסה, אבן אל עאץ, החומה השלישית.
תאור כללי: שרידי חומה, שרידי מנזר.
הקשר סביבתי: אתר בשצ"פ בלב המרקם האורבני.

שמות אחרים: אין

יעוד המקום: גן ארכיאולוגי פתוח.
בעלות: עיריית ירושלים
מפעיל המקום: אין
שימוש כיום: שטח מוזנח בחלקו.

גודל: קטן, כ- 1/2 דונם.
חפירות: אולברייט ו', סוקניק א', ברמכי ד', פייג נ', עמית ד' ועוד
ניצפות: נמוכה.
תיצפות: נמוכה.

תאור הממצאים:

שרידי חומה, ברוחב של כ- 4.5 מ', שנחשפה לאורך 450 מ' בקירוב בקטעים שונים. בקטע המשומר, הסמוך לתחנת הדלק, ניתן להבחין בתשתית החומה ובשרידי אחד מהמגדלים שנבנו לאורך קו החומה והבולטים צפונה. יסודות מבנים, קטעי קירות, תעלות, קברים, בור מים ומתקנים שונים.
חומה זו היא, ככל הנראה, הצפונית מבין שלוש החומות שהגנו בסוף ימי בית שני על ירושלים.

ממצאים נוספים (מכוסים, ברובם):
שרידי מנזר מהתקופה הרומית, באזור דרך שכס.
שרידי מנזר נוסף, מצפון לשרידי החומה השלישית.
שרידי מכלול בנוי – חדרים סביב חצר מרכזית, מערכות קבורה.
שרידי מנזר ארמני מן התקופה הביזאנטית.

שרידי החומה השלישית

תקופות: רומית, ביזאנטית.

רמת השתמרות: בינונית/נמוכה.

ממצא מיוחד: ---

פוטנציאל לחפירה עתידית: 1, 2, 3, 4, 5

מידע נוסף:

'החומה השלישית'

יחס אתר-סביבה:

האתר ממוקם בצד כביש סואן, סמוך לתחנת דלק. למרות הפיתוח שנעשה סביב האתר, האתר "נעלם" בהעדר שילוט ובשל מיקומו הבעייתי.

נגישות: גבוהה. ניתן להגיע ברכב עד סמוך לאתר. בצד הממצאים הוסדר שביל הליכה.

שימור:

מצב השתמרות: טוב/בינוני. האתר מתוחזק (ברמה מינימלית). לא בוצעו עבודות שימור בשרידי החומה. בוצעו עבודות לשימור שרידי המנזר הסמוך (כביש 1) שכוסה, שכללו בין השאר גם שימור פרסקאות (תמשיחי קיר).

טכנולוגיות: בניית גזית.

מסקנות:

☒	ערך ארכיאולוגי מיוחד
☒	ערך היסטורי
☐	ערך דתי-תרבותי
☒	ערך אדריכלי/טכני
☒	מייצג תקופה
☐	ערך נופי
☒	נדירות
☐	רמת השתמרות
☐	מקבץ
☐	פגיעות

לשרידי החומה חשיבות רבה מבחינה ארכיאולוגית-היסטורית. השרידים מלמדים הן על גודלה וגבולותיה של ירושלים בסוף תקופת בית שני, והן על מראה הביצורים בתקופה זו.
1. יש להדגיש ככל שניתן את תוואי החומה וכן להציב שילוט מתאים.
2. ניתן וכדאי לסמן את תוואי החומה, בגובה הריצוף/האספלט במקומות שהדבר ניתן.
3. במקרה של חשיפת קטעי חומה נוספים, בעת פיתוח, יש לשמר קטעים אלו ולדאוג ל'רצועת הגנה' לא בנויה משני צידי החומה.

היחס לאתרים נוספים בסביבה הקרובה: האתר קרוב לקבר הגן (67) ול'רצפת הציפורים' (68).

ייתכנות תיירותית: בינונית, ברמה עירונית.

שרידי החומה מתוך: אנציקלופדיה חדי' לחפירות ארכי בא"י

ביבליוגרפיה:

- סקר ירושלים [102] אתר 330.
- ועדה לקביעת גני עתיקות בי-ם, עמ' 13 אתר 7.
- אנציקלופדיה חדי' לחפירות ארכי בא"י עמ' 664-666.
- קלוניר ע', ספר וילנאי עמ' 204.
- אבו ריא ר', החומה השלישית, ח"א 106 : 133-130

תאריך עדכון: קיץ 2002

ממלא הנתונים:

שחר פוני - אדריכל
יוחנן (גיון) זליגמן - ארכיאולוג

הקשר סביבתי: חזית תחנת דלק.

שרידי החומה בזמן החפירות. מתוך:
אנציקלופדיה חדי לחפירות ארכי באיי

פיתוח נופי סביב האתר.

פן החומה הפנימי.